

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

תוריע
גליון לא (שלג)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

כ"ה עש"ק תזריע ה'תשמ"ו

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ג תכונת האיש בפו"ר -----
ג פירוש תיבת "ווירנו" ע"פ פירש"י -----
ד שהיה במקדש בטומאה -----
ד יצא בדרך קצרה פטור אפי' כל היום -----
ה שיעור השתחוואה -----
ה חצי שיעור אסור מן התורה -----

ה ד ר ן ע ל ה ר מ ב " ם

ידיעת הקב"ה את העתיד - לפני הצמצום או לאחריו -
ו (גליון) -----
ז בענין הנ"ל -----

ש י ח ו ת

ז ה' ראיות שהביא אדה"ז כתניא על בירור האומות -----
ח בר-מצוה בשנת העיבור -----
ט מלחמת עמלק ומחית עמלק -----

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

יא רש"י ד"ה וידם אהרן (י, ג) -----
יב רש"י ד"ה בדד ישב (יג, מו) -----
יג רש"י ד"ה צרעת ממארת (יג, נא) -----
טו שאלה בפשש"מ פרשתינו (יג, נב) -----
טז ביאור בפרשת כשרות וסימני בהמות (גליון) -----
יז רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפרש"י - פ' מצורע -

ה ל ו ם י ו ם

יח הערות ללוח היום יום -----

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' ויקהל תשמ"ו אות ו' שתכונת האיש שלא יעטוק הפו"ר, אלא שציוותה תורה וכו', ובהע' 63 שם מציינים לדברי חז"ל שהנשואין ירידה היא לזכר,

ולכאורה יש להעיר גם מדברי חז"ל: הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים (שבת קכב, א, מובא בתניא פמ"ט ועיי"ש "שלכבו של אדם קשורה בהם בטבעו"), דהיינו שעתה תכונת האיש היא לעסוק בפו"ר, וזו "גזירת המלך" מלכו של עולם (ראה רש"י שם), והדברים ממ"נ: אם גזירה זו אינה הציווי של פו"ר, א"כ קשה מ"ש בשיחה, שהרי עתה זו תכונת האיש גם ללא הציווי, ואם הגזירה והציווי חד הם, א"כ דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א הם הם דברי הגמ', ומדוע לא צויינו בהערה,

הרב יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"ו -

ב. בלקו"ש פ' שמיני ש, ז, בהערה 3 מביא הפסוק דפ' שמיני (ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל גו' וירא כל העם וירונו (ופרש"י כתרגומו - ואודון תיב"ע) ויפלו על פניהם",

ולהעיר דרש"י מעתיק התיבה "וירונו" וכתב "כתרגומו" בלי תיבת "ואודון", ובתרגום אונקלוס פירש וירונו "ורשכו", ובהתוועדות דש"פ האזינו ש, ז, גילה לנו כ"ק אד"ש כלל חדש בפרש"י וז"ל: (הנחה לה"ק סעיף לו) "שכאשר רש"י כותב "כתרגומו" סתם (ואינו מעתיק את פירושו של אונקלוס) אין כוונתו לפירש הנקרא "תרגום" (תרגום אונקלוס, או שאר פירושי התרגום, תרגום יונתן בן עזיאל ותרגום ירושלמי), כי אם לתרגומה של התיבה, כלומר כפי שמתרגמים תיבה זו לכן חמש למקרא בכל לשון ולשון שמדברים עמו (צרפתית, אנגלית וכיו"ב)"

וע"פ הנ"ל צ"ע מה ההכרח לפרש ב"כתרגומו" של רש"י כפ' שמיני כתרגום יונתן בן עזיאל ולא כתרגום אונקלוס, ואבקש מקוראי הגליון לעיין בזה, *

הת' מנחם מענדל סופרין
- תות"ל 770 -

(* לכאורה אין כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה, שכוונת

ג. כמה שנתבאר בלקו"ש פ' שמיני (סעי' ה') דדעת הרמב"ם דהשחייה פועל שיש ע"ז שם "השתחוואה" דרק אז יש ע"ז שם השתחוואה, ובהערה 26 כתב רי"ל דהרמב"ם סב"ל כדעת הרשב"א דגם כשהייה סתם, איסורו הוא משום השתחוואה עיי"ש. יש להכיא ג"כ ראיה מהרמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד וז"ל: מי שטימא עצמו במזיד ולא שהה כשיעור, הרי זה ספק אם שיעור השתחויה לאנוס בלבד או אף למזיד, עכ"ל, וכאן לא איירי אודות השתחווא בפועל, ומ"מ לשון הרמב"ם הוא "שיעור השתחוואה" ולא כתב שיעור שהייה, משמע דבאמת זהו יסוד כל האיסור, דה"ז כאילו משתחוה, וראה גם בפיהמ"ש להרמב"ם בשבועות שם וז"ל: כשהשתחוה לצד ההיכל ואפילו לא שהה לשם בשום פנים או כשהשתחוה כלפי חוץ ושהה או ששהה שיעור אותה השתחוואה שתהי' לחוץ כו' חייב, ושיעור אותה השתחוואה כדי שיקרא אדם כו' עכ"ל, דכאן ג"כ לא הוזכר כלל שיעור שהייה, ואפ"ל כנ"ל כי כל יסודו הוא מצד השתחוואה,

ולפי"ז צ"ל דהא דילפינן בנזיר שנכנס לאלה המת בשגגה ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא הרי זה לוקה, והוא שישא שם כדי השתחויה כמו טמא שנכנס למקדש (רמב"ם הל' נזירות פ"ה ה"ט) במצא דיסודו חלוק מנטמא במקדש, דבנזיר לא שייך כלל לומר שחיובו הוא משום דה"ז כאילו השתחוה כמובן, אלא דהלכה למשה מסיני הי' רק שהזמן שהייה דומה לנטמא במקדש, אבל בתוכנם הם חלוקים זה מזה וראה קרית ספר שם, (אגב, הקרית ספר סב"ל שם דעצם השיעור הוא הלל"מ ככל שיעורי תורה עיי"ש, וראה הערה 29 ובס' משיב נפש סי' כ"ז ובהערות וביאורים גליון רנ"ו סי' ט'),

* * *

ב) עפ"י המבואר כנ"ל דיסוד איסור שהייה הוא משום השתחוואה כאן המקום לבאר הטעם דיצא בקצרה אעפ"י שלא רץ אלא הלך עקב בצד אגודל אפי' כל היום פטור, דלכאורה אינו

רש"י בתיבת "כתרגומו" הוא לתרגום יונתן בן עזיאל שמתרגם ואודון, כ"א הוספה, והיינו בנוסף על מה שכתב רש"י "כתרגומו", שהכוונה בזה הוא או לת"א "ושבחו", או לתרגום התיבה כפי משנ"ת בשיחת האזינו מעתיק אד"ש גם תרגום יונתן בן עזיאל ואודון, בהתאם לתוכן הפסוק המובא בהשיחה וישתחוו להודות לה' כו' (ולעיר מדיוק בהתוועדות דש"פ שמיני ש, ז, הנחה בלה"ק ט"ז) שהביא בהמשך לדברי רש"י ב' התרגומים ת"א "ושבחו" ותיב"ע ואודון,)

מוכן הלא סו"ס יש כאן שהייה שלא לצורך, ובודאי אינו בגדר אנוס, ולמה הוא פטור,

אבל אי נימא דכל יסוד האיסור הוא דה"ז כאילו משתחוה, י"ל דכ"ז שייך רק בשוהה סתם אבל בשעה שבפועל הוא יוצא אי"ז שייך כלל להשתחוואה, ולכן פטור,

מיהו בס' מקדש דוד (קדשים סי' ל"ח) הקשה דאי נימא דלא בעי שהייה למלקות א"כ צריך להיות הדין דביצא בקצרה עקב כצד אגודל שיתחייב מלקות, דאי נימא להליכת עקב כצד אגודל פטור משום דאי"ז בגדר שהייה ולפי הנ"ל בגדר השתחוואה, צ"ל עכ"פ חייב מלקות?

והאריך לבאר הטעם דיוצא עקב כצד אגודל פטור משום דלהוציא טומאה מביהמ"ק ה"ז בגדר "הותרה" ואפ"י טמא יכול להכנס להוציא טומאה, כיון דזהו לצורך המקדש, ועד"ז כשהטמא יוצא בעצמו ועי"ז הוא מוציא הטומאה מביהמ"ק ה"ז ג"כ בגדר הותרה, ולכן אינו חייב למהר, כמו בטמא שנכנס לבנות דאינו חייב למהר לעשות מלאכתו עי"ש, ומ"מ יוצא דרך ארוכה הוא דין אחר דמצ"ע חייב וכמ"ש בריש סעי' ג' בהשיחה,

* * *

ג) כמ"ש בסעי' ו' וז"ל: וויכאלד אז הלמ"מ זאגט אז דער שיעור שהייה איז כדי השתחוואה און ס'איז לא נתפרש וואס עס איז אט דער שיעור השתחוואה, דארף מען זאגן אז די תורה גופא האט ערגעץ וואו מרמז געווען וויפל איז דער שיעור השתחוואה, און דעריבער איז ביי אלע אנגענומען אז דער רמז כו' איז אין דעם פסוק אין תורה וואו עס ווערט געזאגט (ומתואר) די השתחוואה אין ביהמ"ק עכ"ל, לכאורה צ"ב דהרי פסוק זה הוא בתנ"ך ואיך אפשר לומר שהתורה סמכה על מה שכתוב בתנ"ך אח"כ, וראה פורת יוסף ב"ק ג, א, שכתב וז"ל: דהא בודאי התורה לא סמכה על קראי דדברי קבלה אלא אנן הוא דלא ידעינן ומייתי התנא ראי' מדברי קבלה דכן הוא כוונת התורה, אבל התורה לא חששה על זה עכ"ל, וא"כ בנדו"ד לכאורה לפני מ"ש כדברי הימים ה' צ"ל הלמ"מ בשיעור השתחוואה, ויל"ע,

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ד. בלקו"ש פ' שמיני ש, ז, (סעי' ר') מבאר דחצי שיעור אטור מן התורה רק בדבר שחסר כמות בלבד, אבל אם חסר האיכות לא עי"ש, ויל"ע מהמבואר בלקו"ש פ' בשלח ש, ז, דשיעור כותבת דיוהכ"פ הוא שיעור עצמי ואינו שיעור מצטרף כי רק ככותבת פועל יתובא דעתא דאדם ואין חילוק בגודלו וכו' עי"ש ולפי"ז ה' צ"ל דכפחות מזה חסר כל האיכות לגמרי. והלא ר' יוחנן

סב"ל דחצי שיעור אסור מן התורה גם ביום הכיפורים? ויל"ע,

הרב יוסף גאנזבורג
- ברוקלין נ, י, -

ה ד ר ן ע ל ה ר מ ב ם

ה. בגליון ל(שלב) אות ה' מקשה הרב א, ק, על מה שכתוב בההדרן בהערה 14 שלכאורה מהו קושי הרמב"ם איך יודע הקב"ה ולא יכריח בחירת האדם ומתרץ שאין בנו כח להשיג וכו' הלא בפשטות יש להטבר זה שיעור עתידות, כי אין בו קדימה ואיחור וכו' עיל"ש, ומקשה הנ"ל מתניא, שידיעת הקב"ה היא חיותו של הנברא, ושה בא ע"י הצמצום,

והנני מבין שקושינו היא בכ' א) מאחר שזהו חיותו לכן שפיר מקשה הרמב"ם מדוע אין זה מכריח הבחירה, ובאמת גם לי ה' זה קשה, ומובא כן בפירוש בדא"ח (היינו הקושיא באופן זה) ותירץ לי חכם א' שהביאור בההדרן הוא מצד פשטות הענינים ולא כמו שלומדים בדא"ח, ובאמת מוכרח לאמר כן, כי עפ"י חסידות לא יעלה יפה תירוץ הרמב"ם, כי הלא עפ"י חסידות מבואר שיש דעת עליון ודעת תחתון המצד דעת עליון שמה בא חיות הנברא, זה לא נרגש בהנברא ולכן אין זה מכריח בחירתו והרמב"ם אינו מתרץ באופן זה כ"א מתרץ שזה (ידעתו) למעלה מהשגתנו ולכן אין לשאול שום קושיא,

ב) שכאן בההדרן, מפורש שלומר על הקב"ה שידיעתו מצד המטובב הוא מצד הצמצום משא"כ קודם שצמצם כביכול הוא יודע לא מצד הדבר המסובב כ"א מצד עצמו, ומקשה הנ"ל שמבואר בתניא שזה גופא שיעור בידיעת עצמו ("לא מצד דבר המסובב") הוא גופא אחר, ומצד הצמצום, משא"כ קודם הצמצום לא שיך כלל שום גדר של ידיעה ע"כ תוכן קושינו,

והתירוץ על זה הוא שהצמצום המדובר פה בההדרן אינו הצמצום המבואר בתניא לפי קבלת האריז"ל, כ"א בפשטות שצמצם עצמו כביכול בגדרי השכל, ע"ד דברה תורה כלשון בני אדם,

ויידוע החקירה בין לומדי תניא (ודרך מצותיך), שמה שמתרץ אדמוה"ז נ"ע שיטת הרמב"ם ששיך מדוע אצל הקב"ה רק אחר הצמצום וכן מה שמציל אדמו"ר הצ"צ הרמב"ם מהשגות המהר"ל נ"ע, אם זה ה' כוונת הרמב"ם, שלפי"ז צריכים לאמר שגם עוד בזמן הרמב"ם דברו מענין הצמצום וזה דוחק גדול, ומהנ"ל בתירוץ קושיא א', משמע, שלא זה ה' כוונת הרמב"ם,

הרב משה לברטוב
- ברוקלין נ, י, -

ו. בגליון ל' (שלב) מקשה אחי א, שי' על המכואר בהדרגה על הרמב"ם שז, סעי' ו' "מכיון שהוא ית' אינו מוגדר בשום גדר ח"ו - הרי ביכולתו להמציא את הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו וכו' הרי מכיון שהוא ית' הוא "נמנע הנמנעות" הרי ההוכחות דשכל אינם שום ראיות כלל באיזה אופן היתה הבריאה",

ומקשה ע"ז, גם צ"ל אם זה שמהוה את הבדיאה ככל רגע אין הכרע לזה מצד השכל, א"כ איך באים גם לידיעת מציאות הבורא מצד השכל, היינו ידיעת מציאות מצווה המצוה, כיון שהעולם יכול להתקיים עכשיו מבלי בורא מנין שהי' בורא שברא אותה בכלל אפשר שהי' קיים כך תמיד",

והנה דבריו אלו מרפסן איגרי כי הרי מפורש בדברי השיחה הנ"ל שהועתק לעיל, מכיון שהוא ית' אינו מוגדר בשום גדר ח"ו - הרי ביכולתו להמציא את הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו",

הרי הוא מדגיש "מכיון שהוא ית' אינו מוגדר בשום גדר" אבל בלא"ה בודאי אינו שייך שיהי' עולם מצד עצמו, כי אין דבר עושה את עצמו,

ומה שמקשה בתחלת דבריו מנין ידע א"א ע"ה שהוא אל עולם ולא אל העולם, היינו שההתהוות היא כאופן תמידי, והרי עפ"י שכל אין הכרע לזה כי יכול להיות שהקב"ה נתן בהם כח תמידי, (וכמבואר בהשיחה), אפשר שידע זה לאחר שנתגלה עליו בעל הבירה,

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

ש ל ח ו ת

ז. בשיחת ש"פ שמיני (סוף סעיף יח) נזכר שד' ראיות (מפסוקים) שהביא אדה"ז בתניא ספ"ו על בירור האומות שיגי' חשכם מיתרון ההארה לישראל [והלכו גוים לאורך וגו'; בית יעקב לכו ונלכה באור ה'; ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו'; לבוא בנקרת הצורים ובסעופי הסלעים מפני פחד ה' והדר גאוונו וגו'] - הם כנגד בירור הַד' קליפות, ק"נ ושלש קה"ט, ולהעיר:

א) בתניא שם הובא עוד ראוי חמישית (אבל לא מפסוק כ"א מתפלת ימים נוראים) - והופע בהדרגה גאון עוזר על כל יושבי תבל ארצו וגו', והכוונה בהשיחה היתה, בפשטות, בנוגע להדיוק דד' פסוקים (ולא להראי' מתפלה) שד' פסוקים אלו הם כנגד בירור הַד' קליפות וצ"ב בהשייכות דוקא לפסוקים

(ולא לראלי' החמישית מתפלה),

ב) בלקוטי לוי"צ לתניא שם מבאר באופן אחר, וע' פנים לתורה: "הביא ה' ראיות (ד' פסוקים, ומאמר א' שבתפלת ר"ה) הוא כי חשך האומות הוא מהה' גבורות (כי חשך הוא מגבורה כו') לנגד זה הביא ה' ראיות שיג'י' חשכם שמכל הה' גבורת ע"י התגלות קץ הימין, ה' ימין דהיינו הה' חסדים שימתיקו את הה"ג",

ג) בלקוטי לוי"צ שם לפני"ז מבאר שהג' פסוקים שהביא אדה"ז (לראלי' שגילוי אלקות לע"ל יהי' בלל לבושים) - ולא יכנף עוד מוריד והי' ענין ראות את מוריד, כי עין בעין יראו וגו', לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם וגו' כי יהי' לך ואור עולם וגו' - הם כנגד אתכפא או אתהפכא דשלש קליפות הטמאות והם כנגד הג' לשונות שנאמר בתניא לפני"ז (שתכלית כוונת הבריאה היא "שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החושך והס"א של כל עוה"ז כולו 1) ביתר שאת, 2) ויתר עוד, 3) ויתרון אור מן החשך"),

כפי"ז הרי ג' פסוקים אלו הובאו (לא רק לראלי' שגילוי אלקות לע"ל יהי' בלי לבושים, אלא) גם לראלי' שגילוי אלהות יהי' בחושך העולם, ועפ"ז אולי זה קשור עם הד' פסוקים שהובאו בסוף הפרק (לענין כירור חושך האומות),

ד) סדר ד' פסוקים אלו בתניא (וכ"ה בתניא מהדו"ק) - אינו ע"פ הסדר בישע"ל: והלכו גוים - ישע"ל ס"ג, בית יעקב לכו - ישע"ל ב, ונגלה כבוד - ישע"ל מ, לה לבאו בנקרת - ישע"ל ב, כא,

קבוצה מלומדי שיחות

- ברוקלין נ, י,

ח. כשיחת ש"פ משפטים ש, ז, (מוגה) הע' 11 מקשה על שאדמוה"ז ס"י נה משמיט את דברי המג"א בענין בר מצוה בשנת העיבור (וראה גם לקו"ש כרך יא עמ' 311 וכרך טז עמ' 603),

והנה בשו"ת להרה"ח ר' אליעזר ארלאזאראו [בעל ה"הגהות אליעזר] הנדפסות בהוספות לשו"ע אדמו"ר, כתב-יד ירושלים מס' 1922 ס"י ריז איתא "ע"ד ענין חודש העיבור לבר מצוה, שהעירני כ"ק אדמו"ר [מהורש"ב] מליובאוויץ שליט"א, שאדמו"ר נ"ע בטימן נ"ה השמיט כל הענין" (עכ"ל במפתחות, וז"ל בתשובתו שם): ע"ד הערת כ"ק שליט"א בשו"ע אדמו"ר ס"י נ"ה שקרא שמיטה לשני סעיפים, שו"ע ס' יו"ד וי"א מחבר ורמ"א לענין חדש העיבור לענין בר מצוה, ולא הביא רק סוף ד' המ"א לענין חודש חסר ומלא, ובאמת היא תמיהה עצומה, והרגיש בה

הרה"ג רד"א מברדיצוב בספרו תהלה לדוד סי' נ"ה שם, ונראה שיען שדבר זה הוא מקצוע גדול כולל כה"ת [= כל התורה] כולה, האריך בזה [אדמו"ר] וברר הדברים כדרכו בקדש והי' בזה קונטרס מיוחד ונאבד, או כי באיזה מקום באה"ע כתב דינים אלו, אך בגוף הדברים אם כי סתמו מזה הב"י והרמ"א ז"ל בלי חולק כלל, וגם נושאי כלי השו"ע לא הביאו חולק כי אם הפר"ח הביא הר"ש הלוי, אבל הנה באתערותא דלעילא שעוררני כ"ק ועיינתי בזה מעט לפי חלושות בריאותי, ראיתי כי אין הדבר פשוט, [עכ"ל], והאריך שם הרכה, אך התשובה אינה שלימה בכתה"ל,

הרב יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"י -

ט. בנוגע למה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (ביחידות להרבנים הראשיים לא"י, ביום א' כ"ו אדר שני) דמצוות מלחמת עמלק הוא מצוות המלך לא מצוות העם, וכל העם לוחמים משום שהם חיילי המלך, משא"כ הענין דמחיית עמלק הוא מצוה על כאו"א, יש להעיר בזה ממ"ש היראים (סי' תל"ה): "למדנו מכאן שמצוה למחות זכר עמלק על המלך מוטלת ולא על שאר ישראל, וכה פירוש המקרא כי יד על כס יה דהיינו מלכות אז תתקיים מלחמה לה' בעמלק", ובתועפות ראם שם כתב דכן סב"ל גם הסמ"ג ל"ת רכ"ו, וכן כתב הרד"ק בשמואל א' (טו, א): "כלומר כיון שנמשחת למלך על ישראל צריך שתעשה מה שמצוה עליך לעשות והוא מלחמת עמלק", וכ"כ הרמב"ן בס"פ בשלח: "כ"י כל מלך בישראל חייב להלחם בהם עד שימחו", וכ"כ שם רבינו בחיי, עיי"ש, וראה לקו"ש חט"ז ע' 302 הערה 31, ובחידושים וביאורים לש"ס ח"א סי' כ"ט,

ואין להקשות ממ"ש הרמב"ם בסתמ"צ סוף חלק מ"ע "שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק", כמבואר בההערה ובשוה"ג שם, דכיון דהמלך חייב במילא ה"ז מצוה על הציבור, וכמ"ש בתשובת הרשב"א ח"א סקמ"ח "המלך לציבור שהציבור וכל ישראל תלויין בו", וכן ברמב"ם (פ"ג ה"ו) שלכו הוא לב כל קהל ישראל, ומה שכל העם מקיימים ה"ז משום שהם חיילי המלך כנ"ל,

והנה הרמב"ם בריש הל' מלכים כתב וז"ל: מינוי מלך קודם למלחמת עמלק שנאמר אותי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והכיתה את עמלק כו' עכ"ל, והקשה הכס"מ דהרי בגמ' מייתנין קרא דכי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק בכדי לומר שהקמת מלך קודמת למחיית עמלק, ואילו הרמב"ם הביא קרא אחרינא דכתיב אותי שלח וכו', עיי"ש, עוד יש להקשות דלמה הביא הרמב"ם

הן מימרא בריש הל' מלכים, דהא לכאורה לא נאמר בזה שום קיום כלל בדיני המלך, וליכא שום תוספות קיום במצוות שום תשים בהא שמקימים את המלך לפני כריתת עמלק וכו', כי לכאורה כוונתו לומר שכריתת עמלק צ"ל אחר הקמת המלך, וא"כ מקומו צ"ל לקמן בפ"ה דאיירי במצוות מלחמת עמלק שם ה"י צ"ל דבא אחר מצוות הקמת מלך?

ויש לתרץ עפ"י הנ"ל, דה"י מקום לומר דהא דמלחמת עמלק בא לאחר מינוי מלך ה"ז הק סדר בקיום המצוות, אבל לא שבעצם אינה שייכת אלא אחר שקיימו מצוות מינוי מלך, ולכן מביאו הרמב"ם בריש הל' מלכים לומר דכל מצוה זו אינה אלא מצוה המוטלת על המלך, דזהו מדיני המלך, ולפי"ז יש לתרץ גם קושיית הכסף"מ, דלא הביא הרמב"ם הפסוק דכי יד על כס יה, דהתם לא מוכח אלא דכריתת עמלק באה לאחר הקמת מלך, אבל אכתי לא מוכח דזהו חובת המלך עצמו, ולכן מביא הפסוק דאיתי שלח ה' דצוה לשאול עצמו לערוך מלחמת עמלק משום דעליו הדבר מוטל וכנ"ל,

והא דנתבאר דמחיית עמלק הוא על כאו"א, יש להביא רא"י לזה מהחינוך מצוה תר"ד וז"ל: וזאת מן המצוות המוטלות על הציבור כולן וכענין שאמרו ז"ל שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ כו' ולהכרית זרעו של עמלק, ובאמת כי גם על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב להרגם ולאבדם מן העולם אם ישכח בידם עכ"ל, ודבריו אינם מובנים דבתחילה כתב שהוא מצוה על הציבור ולכסוף כתב שהמצוה הוא על כל יחיד, ומוכח בזה שבאמת ישנם ב' דינים, הדין דמלחמה וזהו על הציבור, ויש גם דין דמחיית עמלק לכאו"א בפני עצמו, דזהו מצוה גם על היחידים, וכך ביאר בס' הדרת מלך על טו דברי החינוך, ולפי הנ"ל אפ"ל דשיטת החינוך מתאים גם לשיטת הרמב"ם דמ"ש שהוא חיוב על הציבור אפ"ל כנ"ל כיון שהוא מצוה המלך, ומ"ש שהוא חיוב על כל יחיד לא איירי במלחמה אלא במחיית עמלק, וראה רמב"ם פ"ה ה"ה שכהמשך למ"ש אודות ז' עממין דכל שבא לידו אחד מהם ולא הרגו עובר בל"ת כתב, וכן מ"ע לאבד זכר עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק ומ"ע לזכור תמיד מעשיו הרעים כו' עיי"ש, וי"ל דכאן איירי אודות מחיית עמלק שהוא על כאו"א,

וראה גם בס' מלכות בית דוד סי' ד' שחילק ג"כ דחובת המלך הוא במלחמה, וכלשון הרמב"ם דאין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה כו' מלחמת עמלק, משא"כ ביחיד החיוב הוא מחיית עמלק, וכזה מבאר שמצינו במחיית עמלק ב' פרשיות, בסו"פ בשלח איירי אודות מלחמת עמלק כמ"ש שם מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ושם איירי גם במלך כנ"ל כמ"ש כי יד על כס יה;

אבל בפ' תצא לא הוזכר שם מלחמה אלא תמחה את זכר עמלק, דשם איירי אודות כל יחיד, והרמב"ם בהל' ה' הביא הך קרא דפ' תצא,

ומ"מ ב' הפרטים נכללים במ"ע אחת וכדמובא גם בספר המצוות מ"ע קפ"ט, כיון דתוכנם הו"ע אחד, אלא שחלוקים בב' אופנים, הענין דמלחמה הוא חיוב על המלך דוקא, ומחייה סתם הוא על כל יחיד (וראה בהגרי"ז (כתבים) עה"ת אות ק"ח), וכל הנ"ל כתבתי בחפזי בדרך אפשר, ויש להאריך עוד בכ"ז,

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

פ ש ר ט ו ש ל מ ק ר א

י. בפרשתינו (י, ג), מעתיק רש"י את המילים "וידם אהרן" ומפרש: "קבל שכר על שתיקתו ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמרה לו לבדו פרשת שתויי יין", עכ"ל,

ולכאורה צ"ב: כמה לו לרש"י לפרש שקיבל שכר על שתיקתו דאין זה דבר רגיל שפירש שמישהו קיבל שכר על פעולה טובה שעשה?

והנה כמה מפרשי רש"י (ג"א הובא גם בשפ"ח) מסבירים שכוונת רש"י לפרש: "למה כתיב. 'וידם אהרן'? מה ה' לו לומר על גזירת השל"ת? וגם צלה"ב "כי אחר שלא כתב שדבר אהרן למה צ"ל 'וידם אהרן'? ולכך פירש רש"י דהיתור ד'וידם אהרן' הוא להודיענו שקבל שכר על שתיקתו? ע"כ פירושם,

אבל זה עצמו צ"ב למה התורה גילתה לנו כאן דוקא קבלת שכר? והכוונה שלמה בכלל הפסוק כותב וידם אהרן דלא כשאר מקומות שע"ז רש"י מפרש החידוש שכותב?

והנה בלבוש האורה מפרש הטעם שרש"י הקדים פירוש התיבות "וידם אהרן" לפי' התיבות "בקרבי" ו"על פני כל העם אכבד" כי לפירושו הוא המשך אחד לדיבור הקודם "הוא אשר דבר גו'" כדי לתרץ שאלה המתעוררת אחר פי' הקודם: "רואה אני שהם גדולים ממני וממך" מפני שיש להקשות על אותו הפי' דמן הכתוב, ,, משמע שבא משה לנחמו אשר, ,, נחמה גדולה היא זו שמצד חשיבותם חפץ בהם הקב"ה ולקחם בישיבה של מעלה, ,, אלא שכטבני בני אדם אינו נחמה ואדרבה, ,, שמפני שהי' אדם חשוב, ,, מרכה בכיה על העדרו לכך מביא רש"י מיד וידם אהרן כלומר אע"פ שהוא כנגד הטבע, ,, וחשבו לו להקב"ה לשבח ונתן לו שכר", עכ"ל פירוש הלבוש האורה.

ולכאורה פל' זה א"א כי:

א) א"כ למה רש"י מחלק את זה לשתי דיבורים?

ב) לתרץ קושיא המתעוררת אחר פל' הקודם ה' מספיק לכתוב את דברי הפסוק עצמו שעכ"ז אהרן שתק ולא מוכרח לפרש שקבל שכר על זה?

הרב אליהו דהאן

- ברוקלין נ, י, -

לא. בפרשתינו יש ענין בפירוש רש"י שנוגע גם לפרשת מצורע הבע"ל, והוא: ברש"י ד"ה בדד ישב (יג, מו) מפרש וז"ל: שלא יהי' שאר טמאים יושבים עמו ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישיב בדד הואיל והוא הבדיק כלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל, עכ"ל,

היינו שהנגעים באים על לשון הרע, וכן עד"ז פירש בפרשת מצורע בד"ה טהורות (יד, ד): ,, לפי שהנגעים באין על לשון הרע וכו', עכ"ל.

אבל צריך להבין בד"ה ועץ ארז שבאותו פסוק גופא מפרש רש"י, וז"ל: לפי שהנגעים באין על גסות הרוח, והגם שיכולים לתרץ בפשטות שיש שתי עבירות שמביאים נגעים, לשון הרע וגסות הרוח,

אבל עוד צריך להבין, שהרי הכן חמש למקרא שואל: מילא, מי שדיבר לשון הרע, ובא נגע צרעת עליו, ונשכח חוץ לשלש מחנות, זה הוא מבין, שהרי רש"י ביאר לו שהוא מפני שהבדיל כלשון הרע שלו בין איש לאשתו ובין איש לרעהו וכו',

אבל מי שבא עליו הנגעים מחמת גסות הרוח שלו, ולא מחמת לשון הרע, למה הוא נשכח חוץ לשלש מחנות,

ואולי אפשר לומר שהיות שטבע הגם הרוח להחזיק את עצמו בגבהות וכל מי שסביב לו קטן ממנו ואינו במדרגתו, הרי גם הוא במחשבתו עכ"פ (ופעמים נשתלשל מזה גם לדיכור ומעשה) מפריד את עצמו מכל אדם,

ובתור עונש לזה נשלח חוץ לשלש מחנות,

עוד ענין שצריך להבין הוא:

רש"י בד"ה ושני תולעת ואזב (יד, ד) מפרש וז"ל: מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזב, עכ"ל,

וכאן שואל הבן חמש למקרא:

תקנת את הגם הרוח, ולא תקנת את הכעל לשון הרע,
דהיינו, התקנה לבעל גם הרוח מרומז כאן בלקיחת השני
תולעת ואזב,

אבל באיזה פעולה נרמז כאן התקנה של בעל הלשון הרע,

שהרי כמו שעבירתו נרמז כאן כמו שכתוב רש"י בד"ה
טהורות (יד, ד) וז"ל:,,, שהוא מעשה פטוטי דברים הוזקקו
לטהרתו צפרים שמפטטין תמיד בצפצוף קול,
הנה גם לתקנתו צריך להיות איזה רמז,

ואולי יש לומר שתקנתו מרומז בזה שכתב רש"י בד"ה
את הציפור החיה יקח אתה (יד, ו) וז"ל: מלמד שאינו אוגדה
עמהם אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזב כרוכים יחד בלשון
הזהורית וכו' עכ"ל,

דהיינו שהציפור שזה מרמז על לשון הרע כמ"ש רש"י לעיל
הוא מפרישה - שמכאן ולהבא אין לו שייכות ללשון הרע,

והעץ והאזב, שזה מרמז להדרגות הכי גדולים והכי
קטנים,

כרוכים יחד, שהוא ענין האחדות היפוך הענין של לשון
הרע,

בלשון הזהורית, בלשון (דיבור) הזהורית (מל' זהיר
ומאיר), היפוך הענין של לשון הרע,

והנה כל זה הוא קצת על פי "דרוש",

ועוד צריך להבין למה אין רש"י מפרש זה בפשטות.

* * *

בפרשתינו פרשת תזריע פירש רש"י בד"ה צרעת ממארת (יג,
נא) וז"ל: לשון סילון ממאיר (יחזקא' כח), עכ"ל,

א) וצריך להבין רש"י בא כאן לכאורה לפרש תיבת
ממארת, ואם כן מה מרויח הבן חמש למקרא שיש עוד פסוק
שכתוב שם לשון זה, הרי עוד אינו יודע הפירוש של ממארת,
ועוד שנתוסף לו עוד תיבה שאינו יודע פירושו, דהיינו
סילון,

ולכאורה, תחילת הכל הי' לו לרש"י לפרש הפירוש של
ממארת דהיינו מחסרת וכדומה לזה, ואח"כ לפרש ולומר וכן

סילון ממאיר,

וכעין זה מצינו כמה פעמים בפירוש רש"י, וגם בפרשתינו גופא:

ברש"י ד"ה פחתת היא (יג, נה):

לשון גומא כמו (שמוא' ב, י"ז) באחת הפחתים, עכ"ל,

הרי שרש"י אינו אומר "לשון באחת הפחתים", אלא שתחילת הכל מפרש תיבת פחתת דהיינו לשון גומא ואח"כ מביא רא"י וחבר לזה מעורר פסוק,

ועד"ז ברש"י ד"ה צרכת השחין (יג, כב): ,,, כל צרכת לי רגיעת עור הנרגע מחמת חימום כמו (יחזקא' כא) ונצרכו בה כל פנים, עכ"ל,

הרי גם כאן אין רש"י אומר, "לשון ונצרכו בה כל פנים", אלא שתחילת הכל מפרש תיבת צרכת דהיינו לשון רגיעת בשר, ואח"כ מביא רא"י וחבר לזה מפסוק אחר,

וכן עד"ז ברש"י ד"ה אל (ויקרא ה, טו): ל' קשה כמו (יחזקא' יז) ואת אילי הארץ לקח וכו', עכ"ל,

הרי גם כאן אין רש"י אומר, "לשון ואת אילי הארץ לקח", אלא שתחילת הכל מפרש תיבת אילי דהיינו לשון קשה, ואח"כ מביא רא"י וחבר לזה מפסוק אחר,

(ב) מצינו ברש"י באותו ענין גופא שמפרש בסדר הפוך, והוא:

בפרשת נשא (ה, יח) בד"ה המאריס, וז"ל: המחסרים אותה מן העולם לשון סלון ממאיר, עכ"ל,

הרי שכאן הוא מפרש בסדר הפוך מפרשתינו,

(ג) למה צריך רש"י בפרשתינו, להביא רא"י מיחזקא' ואין מביא רא"י מפסוק זה שבפרשת נשא, שממארת הוא לשון מחסרת כמו שהמאריס הוא לשון המחסרים,

(ד) מצינו, שרש"י באותו ענין גופא מביא רא"י מפרשתינו והוא:

בפרשת תבוא (נח, כ) בד"ה המארה, וז"ל: חסרון כמו (ויקרא יג) צרעת ממארת,

ואם כן למה אין רש"י מביא רא"י בפרשת נשא, שהמאריט פירושו מחסרים גם כן מפרשתינו,

(ה) למה כשרש"י בפרשתינו ובפרשת נשא מביא רא"י מפסוק

סלון ממאיר אומר לשון סלון ממאיר, ולא כמו סלון ממאיר, ובפרשת תבוא, כשמביא רש"י ראי' מפרשתינו אומר כמו צרעת ממארת, ולא לשון צרעת ממארת,

(ו) מצינו בפירוש רש"י שמביא תיבת מארה בפירושו, ואין מפרשו.

והוא בפרשת בראשית (א, יד) בד"ה יהי מארת וז"ל: חסר וי"ו כתיב על שהוא יום מארה וכו',

ולכאורה אם רש"י מפרש כל תיבה שאינו מובן לכן חמש למקרא, בפסוק, כל שכן שצריך לעשות כן בפירושו גופא,

* * *

בפסוק (יג, נב) כתיב ושרף את הבגד או את הערב וגו', והנה בפשטות מדבר פסוק זה בכהן, דהיינו שהכהן ישרף את הבגד,

ואם כן שואל הבן חמש למקרא:

למה בפסוק (יג, נז) כתיב: ,, באש תשרפנו,

שמשמע בפשטות שהבעלים ישרפו הבגד,

מהו החילוק בין שריפת הבגד שבפסוק (נב) לפסוק (נז),

ואם אין חילוק למה לא כתיב בפסוק (נב) ושרפו,

ולמה אין רש"י מפרש כל זה.

* * *

בפרשתינו נכתב תיבת "הכהן" פעמים רבות, דהיינו:

בכל פעם שכתוב: וראה; וראה אתה; ואם יראנה; וראהו; ואם ראה; וכי יראה, כתיב אח"כ הכהן,

הגם שגם אם לא ה' כתוב הכהן היינו יודעים במי הכתוב מדבר, דהיינו: אם ה' כתיב יראה את הנגע; וראה את הבשר; וראה את הנתק; וכי יראה את הנגע - בלא תיבת כהן, ה' מובן בפשטות במי הכתוב מדבר,

אעפ"כ כן הוא הסדר בפרשה זו,

אבל מה שאינו מובן הוא:

שבמקום אחד, ורק במקום זה כתיב: וראה את הנגע (יג, נא), בלא תיבת הכהן,

וצריך להכין למה נשתנה פסוק זה מכל שאר הפסוקים שבפרשה זו שבעין זה,

הרב וו, ראזנבלום

- ברוקלין נ, י, -

יב: בגליון דפ' שמיני (שלב) שאל הרב מ, לוזניק כמה שאלות על הפרשה שעוסקת בכשרות וסימני הבהמות ועופות וכו', ונראה לתרץ כמה מהן בעזה"י,

(א) שאל מדוע גבי חיות ובהמות צצריכים שתי סימנים, אין הפסוק מסתפק לומר דאם חסר א' הסימנים שקץ הוא, אלא מביא ד' דוגמאות לדיון זה משא"כ לגבי דגים אינו מביא דוגמאות אלא כתב סתם "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת שקץ הוא",

וי"ל דהנה בפ' ראה יד, ד. כתב רש"י בד"ה איל צבי ויחמור "ולמדנו שבהמה וחי' טמאה מרובה מן הטהורה שכל מקום פורט את המועט" ועד"ז כתב בעופות ג"כ כדלקמ"י,

(הנה שאל הנ"ל דמדוע רק בעופות כתב רש"י שם בס' ראה ד"פרט לך הטמאים ללמד שהעופות הטהורים מרובים על הטמאים לפיכך פרט את המועט", סברא זה אפשר לומר ג"כ בפסוק ד' שמפרט את הבהמות המותרות, כי מרובים הם הטמאים ולמה לא נאמר סברא זו שם, - הנה מבואר שם סברא זו גבי בהמות ג"כ כמו שהבאתי עתה),

והנה עד"ז י"ל כאן בפ' שמיני דלכן נקט ד' דוגמאות בבהמות שאין להם אלא סימן טהרה א', מפני שרק ד' בהמות אלו יש להם סימן טהרה א' וכמו שמבואר בפ' הרמב"ן על אתר, משא"כ שאר הבהמות כולם אין להם שום סימני טהרה,

ומדויק רק בהכתוב (שמיני יא, ד) "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל, ואת השפן, ואת הארנבת, ואת החזיר" דרק אלו הם ממעלי הגרה או ממפריסי הפרסה שאסור לאכול,

(ב) שאל למה בפ' שמיני יא, ב - ד"ה זאת החי' מכל הבהמה מפרש"י - מלמד שהבהמה בכלל חי', וכפ' ראה יד, ה - ד"ה איל מפרש"י - למדנו שהחי' בכלל בהמה,

וי"ל דפ' שמיני קודם כתיב "זאת החי'" ואח"כ "מכל הבהמה" ולכן מדייק רש"י דבהמה בכלל חי', משא"כ בפ' ראה כתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו" ואח"כ מפרט "איל צבי ויחמור" שהם מיני חיות ולכן מדייק רש"י שהחי' בכלל בהמה,

(ג) שאל דפ' שמיני מזכיר גם החיות שהולכים על כפיהם

וכן השרץ השורץ על הארץ ובפ' ראה אין מזכיר איסורים אלו,

הנה רש"י בפ' ראה מבאר זה בד"ה השסועה (יד, ז) כתב "אמרו רבותינו למה נשנו בבהמות מפני השסועה ובעופות מפני הראה שלא נאמרו בת"כ" ולכן לא מזכיר הולך על כפינו ושרץ השורץ דלא נתוסף בהם כלום,

(ד) שאל דבפ' ראה מפרש רש"י (יד, ו) בד"ה הכהמה "מכאן אמרו שהשליל ניתר בשחיטת אמו" אע"פ שדרשא זו כבר מובא בפ' שמיני,

והנראה בזה דרש"י כתב מכאן "אמרו", וכוונתו להגמ' בחולין דף סט, דאיתא שם "וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' בהמה בבהמה לרבות את הולד" (ש"ד"א בהמה דרישא אבהמה דסיפא ודרוש הכי בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו" - דרש"י) וכתוב זה הוא בפ' ראה (כמו שמצינו במסורת הש"ס שם) דבפ' שמיני לא כתיב "וכל בהמה מפרסת פרסה" אלא "כל מפרסת פרסה",

ולענין דבפ' ראה כתב רש"י בבהמה - "משמע מה שנמצא בבהמה אכול" משא"כ בפ' שמיני כתב רש"י בבהמה - "תיבה זו יתירה היא לדרשה",

והביאור בזה מפני דבפ' ראה כתוב "וכל בהמה מפרסת פרסה", , , , בבהמה" ולכן יש בזה קצת משמעות מהפסוק דבהמה הנמצאת בבהמה תאכלו (וכנ"ל בגמ' ובפרש"י שם), משא"כ בפ' שמיני לא כתיב "וכל בהמה מפרסת פרסה", , , , בבהמה" כ"א "כל מפרסת פרסה", , , , בבהמה" ולכן דרש זה מתיבה יתירה ד"בבהמה",

(אלא דעדיין צ"ע למה צריכים ב' מקראות להתיר שליל הנמצא במעי אמו ועוד שהם ב' דרשות שונות ועוד דבפ' שמיני כתב רש"י הלשון "להתיר השליל הנמצא במעי אמו" משא"כ בפ' ראה כתב "שהשליל ניתר בשחיטת אמו"),

מנחם מענדל סופרין
- תות"ל 770 -

יג. רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפרש"י - פ' מצורע*

פרק ופסוק	ד"ה	נח' בהתוועדות
יד, ב	זאת תי' תורת המצורע וגו'	מצורע תשכ"ה ¹
יד, יד	תנור	מצורע תש"ל ²
שם	בוהן	מצורע תש"ל ³

יד, לד	ונתתי נגע צרעת	מצורע תשמי"א ⁴
טו, יכ	וכלי חרש* אשר יגע בו הזב	מצורע תשל"ו ⁵
טו, לא	והזרתם	מוצאי ש"פ תזו"מ תשל"ט
טו, לב	זאת תורת הזב	מצורע תשכ"ה ⁶
שם	ואשר תצא ממנו שכבת זרע	מצורע תשכ"ה ⁶
שם, לג	והזב את זובו	מצורע תשכ"ה ⁶

(1 לקו"ש ח"י"ב ע' 78-82, 2) לקו"ש ח"י"ז ע' 157-165, 3) שם ע' 158, 4) לקו"ש מצורע תשד"מ, 5) לקו"ש ח"י"ז ע' 166-171, 6) לקו"ש חכ"ב ע' 81-88,

(* להעיר: שפ' זו יש לה שם כינוי (פ' טהרה), - נת' בלקו"ש ח"י"ז ע' 100, ובע' 104 הערה 40, וראה (גם) שיחת ש"פ תזו"מ תשמ"ב,

(** בפרש"י (שבדפוסים שלנו) נדפס (כהכותרת) "וכלי חרש,,," - והוא טעות הדפוס דמוכח, וצ"ל "וכלי חרש,,," (כמובא בפנים),

הרב יוסף יצחק שגלוב
- ברוקלין נ, י, -

ה ל ו ס י ו ס

יד. יג אד"ש - אומרים אב הרחמים - ראה ס' נטעי גבריאל (פורים מהד"ת, תשמ"ו) ע' נב הערה א' וש"נ,

כ' אדר שני שכת פ' פרה - אומרים אב הרחמים - ראה ס' הנ"ל ע' כא הערה יז וש"נ,

רוח אייתי רוח - ראה גם לקו"ת חוקת (והיינו פ' פרה) נז, א,

באתעדל"ת, אתעדל"ע - ראה לקו"ת שם נו, ב,

כד אדר שני - באמירת אנא בכח - להעיר ממ"ש במדרש

הנעלם שאותיות אלו מתיחסים לבריה"עו ועפ"י יומתק, (1)
השיכות שלהם ליום זה שהרי זה ערב יום בריה"ע (לדעת ר"י
בכ"ה באדר),

(2) מ"ש בהיום יום ב' דר"ה,

אנא בכח - ראה סידור הגאונים והמקובלים ח"א, ע' רכח
- רכט וש"נ,

כה אדר שני - וואס מען טאר ניט טאר מען ניט און
וואס מען מעג דארף מען ניט - ראה שיעור חומש דפ' שמיני
(חמישי),

וואס מען מען דארף מען ניט - ראה רמב"ם הל' טומאת
אוכלין (משיחת י"ט כסלו תשמ"ה),

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- כרוקלין נ, י, -